

Jale KARAKAŞ
Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü

**DEĞİŞEN ÜRETİM SÜRECİNİN DEĞİŞEN METALARI ÜZERİNDE
HUKUK “BİLGİ ALANININ” KORSANLIĞI**

Son yirmi, yirmibeş yıldır genetik biliminde çok önemli gelişmeler sözkonusu. Bu gelişmeler özellikle, on, onbeş yıldır piyasaların sınır tanımayan kar güdüsüyle birleşerek, türümüzün ve yaşam alanımız olan yer kürenin geleceği hakkında tartışmamızı ve karar vermemizi bekleyen teorik soruları ve belki daha da yaşamsal olan, pratik-politik soruları da beraberinde getirmektedir.

Her zaman olduğu gibi bugün de bilim, günlük hayatımızın birkaç adım önünde. Bilimsel buluşların önemli bir kısmı, ilgili teknolojiler geliştirilmeden hayatımızın bir parçası olamadı hiçbir zaman. Ama artık genetik biliminin sağladığı gelişmeler günlük hayatımızın içinde. “Canavar Domates” (Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar-GDO) örneğinde olduğu gibi, artık televizyon, günlük basın ve sivil toplum kuruluşları aracılığıyla evlerimizin oturma odalarının sohbet konuları, market alışverişlerimizin etiketlere özen gösterme sorumluluğu..

Ancak, “Açıktır ki, metalar pazara kendi başlarına gidemezler ve kendi hesaplarına değişim yapamazlar. Bu yüzden, aynı zamanda **sahipleri olan koruyucularını**(*) da tanımamız gerekir”(1). Genetik bilimindeki gelişmelerin hukuki sonuçları konusunda tartışmamız ve karar vermemizi bekleyen teorik ve pratik sorularda temel almamız gereken noktayı Marx işaret ediyor: “Mülkiyet ilişkileri”..

Buradaki sorun “bilimsel gelişmeler” değildir. Buradaki ana sorun, genetik bilimindeki gelişmelerin ezenlerin çıkarları doğrultusunda, hukuk aracılığıyla hangi biçimlere büründüğünün, dolayısıyla hukukun siyasallığının (2), açık kılınması ya da teorik ve pratik politik mücadele cephelerinden birinin daha tanımlanabilmesidir. “Politika için, ... kapitalistlerle ezilenlerin çelişkinin esas alınması...”(3) gerektiği konusunda tereddüt yoktur.

Hukukun siyasallaşması sorunu, hümanist bir bakış açısıyla ve etik gerekçelerle de olsa liberallerin de dikkat çektiği bir sorundur (4). Ancak liberaller çözümü, yine hukukun içindeki iyileştirmelerde bulmaktadırlar.

Oysa çözüm ancak, kapitalizmin hukuku kullanım biçimlerinin teşhir edilebilmesinin ardından gelecek tartışmalarda bulunabilir. Mevcut toplumsal yapılarımızın en önemli kurumsal ayağı olan pozitif hukuklar, “maddi olmayan mülkiyet biçimlerini”(5) oluşturan kavramsal çerçevelerini, ezen-ezilen ilişkisinde “dolaysız” bir biçimde ezilenlerin aleyhine kapitalizmin kullanımına sunmaktadır. Ve pozitif hukuk sistemleri her şeyi, “toplumsal açıdan” özellikle güvenlik gerekçeleriyle “kamusal alana” dahil ederken ve “ekonomik açıdan”da özel mülkiyetin alanını alabildiğine genişletirken, kapitalizmin yaşadığı büyük çelişkinin izlenebildiği bir sahneye dönüşmüş bulunmaktadır. Kısacası kapitalizm, tüm toplumsal alanı hukuki düzenlemelerle boyunduruk altına alarak, siyasetin olanağını ortadan kaldırmaktadır(6).

“Toplumsal düzenlemeler fiziksel gereklilikleri değiştiremezler, fakat toplumsal düzenlemeler değiştirilebilir. Toplumsal düzenlemeler düzenledikleri gerekliliklerle birbirine karıştırıldığında, gerekliliklerin değişmez niteliğini paylaşır gibi görünürler.”(7). Yeni mülkiyet biçimleri (genel olarak fikri haklar), pozitif hukuk tarafından en doğal “hak”lardan sayılabilmektedir. Yani bir toplumsal düzenleme biçimi, “değişmez nitelikte bir gereklilik” olarak sunulmaktadır. Kapitalizm hukuki düzenlemelerle, maddi olmayan mülkiyet biçimlerini genişlettikçe “bilgi”nin kendisi özel mülkiyet haline dönüşmekte ve sahibi dışında herhangi birinin o bilgiye ulaşma imkanları bile kısıtlanmaktadır (8). Hukuk, ezilenlerin yaşamı pahasına, kapitalizmin “özel mülkiyeti”ni koruma ve kollama görevini üstlenmiş bulunmaktadır. Bu noktada da sorulması gereken asıl soru, “bilgi”nin mülkiyeti olur mu?” sorusudur.

(*)Vurgular bana aittir.

- (1) Karl Marx, *Kapital I*, Çev. A. Bilgi, Sol Yay., Ankara, 2004, s. 94.
  - (2) M. Hardt-A. Negri, *Dionysos'un Emeği*, Çev. E. Başer, İletişim Yay., İst., 2003, s. 421.
  - (3) M. Kayaoğlu, "Politik Ekoloji ve Teorik Öncülleri", *Teori ve Politika*, Sayı 31, s. 10.
  - (4) J. Stiglitz, *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*, Çev. A. Taşçıoğlu-D. Vural, Plan B Yay., İst., 2006, s. 30, 272.
  - J. Attali, "Kar ve Hayatın Patenti", Çev. Ö. Arıkan, *NPQ Türkiye*, Cilt 2-8, 1994, s. 16, 17.
  - (5) M. Hardt-A. Negri, *Çokluk*, Çev. B. Yıldırım, Ayrıntı Yay., İst., 2004, s. 129.
  - (6) P. Wagner, *Modernliğin Sosyolojisi*, Çev. M. Küçük, Sarmal Yay., İst., 1994, s. 150.
  - (7) G. A. Cohen, *Karl Marx'ın Tarih Teorisi*, Çev. A. Fethi, Toplumsal Dönüşüm Yay., İst., 1998, s. 132.
  - (8) M. Hardt-A. Negri, *Çokluk*, s. 202.
- M. Postan, "Ortaçağlarda Bilim Neden Geri Kalmıştı?", Çev. C. Yıldırım, *Bilim Tarihi*, Remzi Kitabevi, İst., 1983, s. 200.

Anahtar Sözcükler: Kapitalizm, hukuk, siyaset, genetik bilimi, mülkiyet ilişkileri, işbölümü, fikri haklar, ezen-ezilen ilişkisi, bilgi.